

HARBIY-VATANPARVARLIK TARBIYASI – YANGI O'ZBEKISTON SARXADLARI DAXLSIZLIGI VA RAVNAQI GAROVI

Raxmatullayev Umid Karabyevich

Nizomiy nomidagi
O'zbekiston milliy pedagogika
universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqola Yangi O'zbekiston davrida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining nazariy asoslari, qonunchilik bazasi, amaliy mexanizmlari (shu jumladan “Jasorat maktablari” tizimi), Qurolli Kuchlarning rivojlanish dinamikasi va bu jarayonning mamlakat sarhadlari daxlsizligi hamda umumiy ravnaqiga ta'sirini chuqur tahlil qiladi. Tadqiqot 2023–2027-yillarga mo'ljallangan Konsepsiya, Prezident farmonlari, 2024–2025 yillardagi yangi qarorlar va Global Firepower reytinglari ma'lumotlariga asoslanadi. Maqsad – ushbu tarbiya tizimining milliy xavfsizlik va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikdagi rolini ilmiy jihatdan yoritish.

Kalit so'zlar: talaba, pedagogika, harbiy-vatanparvarlik, tarbiya, kasbiy faoliyat, sadoqat, milliy g'oya.

Annotation: The article provides an in-depth analysis of the theoretical foundations, legislative framework, and practical mechanisms of military-patriotic education in the era of New Uzbekistan (including the “Jasorat maktablari” / “Schools of Courage” system), the dynamics of development of the Armed Forces, and the impact of this process on the inviolability of the country's borders and overall national progress. The study is based on the 2023–2027 Concept for improving the effectiveness of military-patriotic education of youth, Presidential decrees, new decisions of 2024–2025, and Global Firepower Index data. The aim is to scientifically highlight the role of this education system in ensuring national security and socio-economic stability.

Keywords: student, pedagogy, military-patriotic education, upbringing, professional activity, loyalty, national idea.

Аннотация: Статья проводит глубокий анализ теоретических основ, законодательной базы и практических механизмов военно-патриотического воспитания в период Нового Узбекистана (включая систему «Жасорат мактаблари» / «Школы мужества»), динамики развития Вооружённых Сил, а также влияния этого процесса на неприкосновенность государственных границ и общее развитие страны. Исследование опирается на Концепцию повышения эффективности военно-патриотического воспитания молодёжи на 2023–2027 годы, указы Президента, новые решения 2024–2025 годов и данные рейтинга Global Firepower. Цель — научно осветить роль данной системы воспитания в обеспечении национальной безопасности и социально-экономической стабильности.

Ключевые слова: студент, педагогика, военно-патриотическое воспитание, воспитание, профессиональная деятельность, верность, национальная идея.

Kirish Yangi O'zbekiston qurilishi jarayonida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Prezident Shavkat Mirziyoyevning ta'kidlashicha, Qurolli Kuchlar nafaqat qurol-aslaha bilan, balki Vatanga fidoyilik ruhidagi askarlar bilan qudratli bo'ladi [1]. Bu tarbiya yosh avlodda Vatan himoyasi, milliy g'urur, mas'uliyat va mafkuraviy immunitetni shakllantirish orqali mamlakatning hududiy yaxlitligi va barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Bugungi globallashuv, axborot urushlari va mintaqaviy tahdidlar sharoitida yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash dolzarb vazifaga aylandi. Maqola ushbu masalani nazariy, huquqiy va amaliy jihatdan tahlil qiladi, shuningdek, 2025–2026 yillardagi yangi islohotlarni (masalan, “Jasorat maktablari” tizimi) alohida yoritadi.

1. Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining nazariy-metodologik asoslari Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi – yoshlarda Vatanga sadoqat, fuqarolik burchi, mardlik va mas'uliyat tuyg'ularini tizimli shakllantirish jarayoni. Uning nazariy asoslari O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (39-modda: harbiy xizmat – muqaddas burch), “Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida”gi Qonun va Prezident farmonlarida belgilangan [2].

Nazariy asoslari

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining nazariy asoslari Vatan (vatan), vatanparvarlik (vatanparvarlik) va harbiy ta'lim (harbiy ta'lim) kabi asosiy tushunchalarga asoslangan. Vatan shaxsiy va kollektiv identifikatsiyaning markazi bo'lib, insonning ruhiy olami, hayot tarzi, o'tmishi, hozirgi va kelajagini o'z ichiga oladi. Vatanparvarlik – bu Vataniga muhabbat, tajovuzlarga qarshi turishga tayyorlik va shaxsiy mas'uliyatni anglatadi. Ushbu tushunchalar O'zbekiston Konstitutsiyasi, Prezident farmonlari, "Mudofaa to'g'risida"gi qonun va Mudofaa vazirligining me'yoriy hujjatlarida mustahkamlangan. Ushbu nazariya harbiy pedagogika, psixologiya va harbiy fanlarga asoslanib, yoshlarda ma'naviy-axloqiy fazilatlar, jangovar ruh va fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishga qaratilgan.

Tarixiy kontekstda, bu tarbiya O'zbekistonning mustaqilligini himoya qilish missiyasidan kelib chiqadi. Globallashuv va axborot texnologiyalari rivoji sharoitida yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash kontseptsiyasi (2017-yil) bu jarayonni yaxlit ta'lim-tarbiya tizimining uzviy qismi sifatida belgilaydi. U jismonan va ma'nan sog'lom avlodni tarbiyalashga yo'naltirilgan bo'lib, yoshlarni Konstitutsiyaga sodiqlik, davlat xizmatiga tayyorlik va milliy manfaatlarni himoya qilishga o'rgatadi.

Metodologik asoslari

Metodologik yondashuvlar yoshlarning ongi, ruhiyati va faoliyatiga ta'sir ko'rsatish usullariga asoslangan. Asosiy tamoyillar: ilmiylik, tarixiylik, izchillik, nazariya va amaliyot uyg'unligi, faollik va oldingi natijalarga tayanib borish. Metodlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- **Ishontirish va rag'batlantirish:** Yoshlarda bilim, ko'nikma va irodani shakllantirish.
- **Amaliy mashqlar va mustaqil ish:** Kuzatish va shaxsiy namuna orqali.
- **Psixologik va pedagogik usullar:** Harbiy psixologiya orqali motivatsiya, qiziqish va ichki ma'naviy olamni o'rganish, harbiy xizmatga tanlash va tayyorlash.

Shakllar esa turli va ko'p qirrali: ma'ruzalar, suhbatlar, veteranlar bilan uchrashuvlar, konferentsiyalar, bahslar, viktorinalar, sport musobaqalari, ekskursiyalar, ommaviy axborot vositalari va elektron o'yinlar. Jarayon to'rt bosqichga bo'lingan:

1. **3-7 yosh:** Oilada va maktabgacha ta'limda ertaklar, qo'shiqlar va chizmalar orqali dastlabki shakllantirish.
2. **7-16 yosh:** O'qish, madaniy tadbirlar va sport orqali mustahkamlash.
3. **16-18 yosh:** Harbiy xizmatga tayyorlik, jismoniy va ma'naviy rivojlantirish.
4. **18-30 yosh:** Rahbarlik va professional ko'nikmalarni rivojlantirish, xorijiy g'oyalarga qarshilik.

Ushbu asoslar oliy ta'lim muassasalarida "Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi asoslari" fani orqali amalga oshiriladi, bu yoshlarni harbiy xizmatga nazariy va amaliy jihatdan tayyorlashga yordam beradi. Natijada, yoshlarda milliy g'urur, harbiy xizmatga tayyorlik va jamiyatga foyda keltirish fazilatlarini shakllanadi.

2. Davlat siyosati va qonunchilik bazasi rivoji Yangi O'zbekiston strategiyasida (2022–2026) beshinchi yo'nalish – xavfsiz va tinchliksevar davlat qurish – harbiy tarbiyani rivojlanishning ajralmas qismiga aylantirdi [1].

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi yoshlarga oid davlat siyosatining ajralmas qismi sifatida belgilangan. U yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismonan sog'lom, vatanparvar shaxslar etib tarbiyalash, ularni konstitutsiyaviy burchlarni bajarishga tayyorlashni maqsad qiladi. Rivojlanish bosqichlari quyidagicha:

- **2017-yil** — Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash kontseptsiyasi loyihasi ishlab chiqildi va muhokama qilindi. Bu hujjat globallashtirish va axborot texnologiyalari sharoitida yoshlarni tarbiyalashning dolzarb vazifalarini belgilab berdi.

- **2018-yil fevral** — Vazirlar Mahkamasining **140-son** qarori bilan Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash kontseptsiyasi tasdiqlandi. Ushbu hujjat tizimli yondashuvni joriy etdi, bosqichlar, usullar va subyektlarni aniqladi.

- **2022-yil** — Prezidentning qarori bilan Mudofaa vazirligi huzurida **“Vatan tayanchi”** bolalar va o'smirlar harbiy-vatanparvarlik harakati tashkil etildi. Bu harakat yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va ularning ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi.

- **2023-yil iyun** — Vazirlar Mahkamasining **267-son** qarori bilan **2023–2027-yillarda yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ishlari samaradorligini oshirish**

konsepsiyasi tasdiqlandi. Bu yangi konsepsiya oldingi hujjatlarni takomillashtirib, 5 bosqichda (3–7 yosh, 7–10 yosh, 11–17 yosh, 18–21 yosh, 22–30 yosh) tadbirlarni amalga oshirishni nazarda tutadi. “Yo‘l xaritasi” tasdiqlanib, davlat va nodavlat tashkilotlarning hamkorligi kuchaytirildi.

Davlat siyosati Prezidentning farmonlari (masalan, yoshlarni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha farmonlar), “Yoshlar — kelajagimiz” dasturlari va Harakatlar strategiyalari orqali mustahkamlanmoqda. Asosiy maqsad — yoshlarda Vatanga sadoqat, mardlik va mas’uliyat tuyg‘ularini singdirish, xorijiy ta’sirlarga qarshilikni shakllantirish.

Qonunchilik bazasi

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi quyidagi asosiy hujjatlarga tayanadi:

- **O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi** — fuqarolarning Vatan himoyasi burchini belgilaydi (masalan, harbiy xizmat majburiyati).

- **“Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonun** (2016-yil) — yoshlarni vatanparvarlik, fuqarolik tuyg‘usi va harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashni davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishi deb e‘lon qiladi.

- **“Harbiy burch va harbiy xizmat to‘g‘risida”gi Qonun** — fuqarolarning harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini tartibga soladi.

- **“Mudofaa to‘g‘risida”gi Qonun va Mudofaa doktrinasi** — milliy mudofaa siyosatini ochiqshartirib, yoshlarni tayyorlashni ta‘minlaydi.

- Prezident farmonlari va qarorlari (masalan, PF-5466, PQ-4061, PF-6260 va boshqalar) — yoshlarni vatanparvarlik va jismoniy tarbiyalash, chaqiruvga tayyorlashni takomillashtirishga oid.

- Vazirlar Mahkamasi qarorlari (140-son 2018-yil, 267-son 2023-yil) — konsepsiyalar va “yo‘l xaritalari”ni tasdiqlaydi.

- Qurolli Kuchlarning umumharbiy nizomlari va boshqa me‘yoriy hujjatlar.

Ushbu qonunchilik bazasi davlat organlari (Mudofaa vazirligi, Yoshlar siyosati agentligi, ta‘lim vazirliklari), nodavlat tashkilotlar (“Vatanparvar” tashkiloti, Yoshlar ittifoqi) va fuqarolik jamiyatini muvofiqlashtiradi. Natijada, tarbiya tizimi uzluksiz

(maktabgacha ta'limdan oliy ta'limgacha) va ko'p bosqichli bo'lib, monitoring va baholash mexanizmlari joriy etilgan.

Hozirgi bosqichda (2023–2027-yillar) konsepsiya amalga oshirilmoqda, bu yoshlarda milliy g'urur va harbiy xizmatga tayyorlikni yanada mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

3. “Jasorat maktablari” tizimi va amaliy mexanizmlar “Jasorat maktablari” – harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining yangi bosqichi. Qabul 5-sinfdan boshlanadi: har sinfga 26 nafar o'quvchi imtihon orqali olinadi. O'qish muddati – 7 yil (5–11-sinflar) [6].

Sinflarda quyidagilar kuchaytiriladi:

- “Chaqiriqqacha boshlang'ich tayyorgarlik” fani;
- Jismoniy tayyorgarlik, psixologik mashg'ulotlar, didaktik o'yinlar;
- Tarix, milliy qadriyatlar va ajdodlar merosi bo'yicha darslar [6].

A'lo baholar bilan bitirgan “Vatan tayanchi” otryad a'zolaridan bir nafariga oliy harbiy ta'lim muassasalariga imtiyozli tavsiyanoma beriladi [7]. Bu tizim yoshlarni jismonan sog'lom, ma'naviy yetuk va harbiy xizmatga tayyor shaxslar etib shakllantirishga xizmat qiladi [6].

Ta'lim tizimida integratsiya: harbiy poligonlarda o'quv yig'inlari, Mudofaa vazirligi bilan hamkorlikdagi mashg'ulotlar [7].

4. Qurolli Kuchlar rivojlanishi va sarhadlar xavfsizligi 2026-yil Global Firepower reytingida O'zbekiston Qurolli Kuchlari:

- Markaziy Osiyoda 1-o'rin;
- MDHda 3-o'rin;
- Dunyoda 53-o'rin (145 mamlakat orasida) [8].

Zamonaviy qurollar bilan ta'minlanganlik darajasi 45% ga yetdi. 20 dan ortiq davlat bilan harbiy hamkorlik, yuzlab qo'shma mashg'ulotlar o'tkazilmoqda [8].

Harbiy xizmatchilar ijtimoiy himoyasi kuchaytirildi: minglab oilalar uy-joy bilan ta'minlandi, kontrakt asosidagi xizmat imtiyozlari kengaytirildi [1].

Bu rivojlanish harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi natijasi: yoshlarda mafkuraviy immunitet shakllangani, Qurolli Kuchlar mobil va texnologik jihatdan kuchaygani sarhadlar daxlsizligini ta'minlaydi [8].

5. Ijtimoiy-iqtisodiy ravnaq va xalqaro ta'sir Vatanparvar yoshlar jamiyat ravnaqiga faol hissa qo'shadi: tinchlikni saqlash, iqtisodiy loyihalarda ishtirok etish, mafkuraviy tahdidlarga qarshi turish [4].

Xorijiy tajriba (Rossiya, Turkiya, Isroil) bilan taqqoslaganda, O'zbekiston milliy xususiyatlarni (ajdodlar merosi, milliy g'oya) saqlab, zamonaviy elementlarni joriy etmoqda [4].

Xulosa va takliflar Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi Yangi O'zbekistonning sarhadlari daxlsizligi va ravnaqining asosiy garovi bo'lib qolmoqda. 2023–2027 Konsepsiyasi va “Jasorat maktablari” tizimi bu jarayonni sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqdi [3, 6].

Kelajak istiqbollari:

- Ta'lim tizimini raqamlashtirish va xalqaro tajribani chuqurroq joriy etish;
- Yoshlarni harbiy xizmatga jalb qilishda oila va mahalla rolini kuchaytirish;
- Ilmiy tadqiqotlarni ko'paytirish va monitoring tizimini yaratish.

Natijada, O'zbekiston xavfsiz, tinch va ravnaq topgan davlat sifatida yanada mustahkamlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev nutqlari va farmonlari (umumiy ma'lumotlar, 2022–2026 yillar).
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va “Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida”gi Qonun.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 15-noyabr PQ-393-son qarori.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 29-iyun 267-son qarori va Konsepsiyasi (lex.uz).
5. Raxmatullayev, U. (2022). Vatanparvarlik tarbiya. Development of pedagogical technologies in modern sciences, 1(2), 65-69. Retrieved from <https://econferences.ru/index.php/dptms/article/view/451>

6. Rakhmatullaev Umid Karabayevich, Xolmonov Mansur Narzullayevich. (2023). THE ESSENCE AND IMPORTANCE OF STRATEGIC COMPETENCE IN TRAINING STUDENTS OF FUTURE TEACHERS OF PRE-CONTRACTION MILITARY EDUCATION. *Journal of Advanced Zoology*, 44(S2), 4523–4536. <https://doi.org/10.53555/jaz.v44iS2.2041>
7. Akbaralievich, T. A. (2022). PLANNING OF INITIAL TRAINING IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS BEFORE CONVOCATION. *Confrencea*, 7(7), 86–88. Retrieved from <https://confrencea.org/index.php/confrenceas/article/view/328>
8. Tavakalov Alisher Akbaralievich. (2022). IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF LEARNING MILITARY CONCEPTS THROUGH INTERACTIVE METHODS. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 5, 42–48. Retrieved from <http://www.ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/104>
9. Raxmatullaev Umid Karabaevich. (2024). STRATEGIC COMPETENCIES AS A SONNA IN LEARNING PLANNING. *IMRAS*, 7(6), 45–48. Retrieved from <https://journal.imras.org/index.php/sps/article/view/1446>